УДК : 327.8

Вєтринський І.М.,
кандидат політичних наук,
науковий співробітник
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

БАЗОВІ ПРІОРИТЕТИ Й СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ

Враховуючи поступове повернення до порядку денного сучасної світової політики принципів, методів та інструментарію т.зв. «реалполітик» з її опорою на жорстку силу, приматом національних інтересів та балансу сил, актуалізується питання дослідження положень класичної геополітики, а також – її місця й ролі в сучасному світі. В даній статті аналізуються актуальні

геополітичні виклики для міжнародної безпеки та окреслюються базові принципи й пріоритети формування національних геополітичних стратегій.
***Ключові слова**: геополітичні стратегії, міжнародна безпека, гібридна війна, стратегічні імперативи.*

Ветринский И.М. Базовые приоритеты и стратегические императивы формирования национальной геополитической стратегии. Учитывая постепенное возвращение в повестку дня современной мировой политики принципов, методов и инструментария т.н. «реалполитик» с ее опорой на жесткую силу, приматом национальных интересов и баланса сил, актуализируется вопрос исследования положений классической геополитики, а также – ее места и роли в современном мире. В данной статье анализируются актуальные геополитические вызовы для международной безопасности и очерчиваются базовые принципы и приоритеты формирования национальных геополитических стратегий.
***Ключевые слова**: геополитические стратегии, международная безопасность, гибридная война, стратегические императивы.*

Vietrynskyi I.M. Basic priorities and strategic imperatives of the formation of a national geo-political strategy. We can state that the principles, methods and tools of the so-called «Realpolitik» is gradually returning to the agenda of world politics. It means first of all the reliance on hard power, the primacy of national interests and the balance of power. So the study of classical geopolitics and its place and role in the modern world is relevant again. This article examines the current geopolitical challenges to international security, and also outlines the basic principles and priorities of forming national geopolitical strategies.
***Keywords**: geopolitical strategies, international security, hybrid war, strategic imperatives.*

З часів закінчення холодної війни та розпаду біполярної системи міжнародних відносин пройшло вже майже 30 років, проте навряд чи можна констатувати остаточне формування нового світового порядку. Скоріше навпаки – замість спільної роботи з метою вироблення певних універсальних принципів та правил гри ми можемо побачити спроби реалізації прагнень великих держав щодо ревізії існуючих основ міжнародної системи. Яскравими прикладами таких дій є зокрема остання Іракська кампанія Сполучених Штатів, що по суті була спробою встановлення світової гегемонії США і затвердження монополярності світу, російська агресія в Грузії та Україні, а також китайська військова активність у Південно-китайському морі, які фактично спрямовані на те, щоб окреслити та «застовбити» власні регіональні зони геополітичного впливу й домінування. На сьогоднішній день можна констатувати, що світ рухається у бік «багатополярності», яка де-факто є найбільш вибухонебезпечною системою міжнародних відносин і в певному сенсі нагадує крок назад в

т.зв. «епоху імперіалізму». Відмітимо, що і Перша, і Друга світові війни стали наслідком саме багатополярної світової системи.

Навряд чи варто чекати, що вирішення існуючих міжнародно-політичних проблем лежить виключно у правовій площині, оскільки, як влучно висловився В. Трегубов, міжнародне право запізнюється на одну світову війну. Тобто універсальні міжнародно-правові норми та інструменти традиційно з'являються скоріше як відповідь на основі аналізу кризи, що вже відбулася, тож вони здебільшого безсилі або украй малоефективні, коли йдеться про необхідність передбачення та запобігання новим потрясінням. За умов одночасної тенденції до посилення геополітичних амбіцій великих держав та поступового зниження ефективності міжнародно-правових інструментів та наднаціональних структур кожна держава постає перед необхідністю розробки та втілення комплексної стратегії національного розвитку, яка б враховувала потенційні глобальні й регіональні геополітичні ризики, а також передбачала шляхи реагування на них з метою забезпечення насамперед інтересів національної безпеки й збереження територіальної цілісності.

Основні праці, в яких досліджуються геополітичні та безпекові аспекти міжнародної політики, належать З. Бжезинському, А. Богатурову, В. Горбуліну, Дж. Ікенберрі, Р. Кагану, Г. Кіссінджеру, В. Мадіссону, Дж. Міршаймеру, Г. Перепелиці, В Шахову, М. Шульзі та ін.

Метою статті є аналіз актуальних геополітичних викликів для міжнародної безпеки та окреслення базових принципів і пріоритетів формування національної геополітичної стратегії.

Протягом багатьох століть своєрідним «центром» світової політики є західноєвропейський регіон, саме тут мали свій початок багато процесів, що потім ставали визначальними для всього світу. Після завершення Другої світової війни міждержавні відносини на європейському континенті зазнали докорінних змін: замість столітнього торгівельного суперництва створюються економічні союзи, на зміну войовничому націоналізму приходять інтеграційні ідеї Об'єднаної Європи. Ці тенденції лише посилюються після колапсу СРСР та закінчення холодної війни. Створений у 1993 р. Європейський Союз являє собою безпрецедентний ступінь економічної та політичної інтеграції, що став можливим після кількох десятиліть спільної кропіткої праці в даному напрямку. Можна дуже довго перераховувати переваги від спільного економічного простору, митного союзу чи реалізованих на практиці принципів поваги до демократичних цінностей всередині країн-членів ЄС, але найважливішим з геополітичної точки зору стало те, що подібний ступінь інтеграції практично унеможливлює будь-які військові конфлікти всередині даного міждержавного утворення, хоча воно й складається здебільшого

з колишніх споконвічних ворогів. Крім того, більшість країн-членів ЄС також є членами спільного зі США військово-політичного блоку НАТО, що робить їх ще й військовими союзниками. Подібна ситуація зумовила нову реальність у системі європейської безпеки – конфлікти пішли у минуле, поступившись місцем економічній конкуренції, а мир та безпека в регіоні стала сприйматися як дещо природне та невід'ємне. На цьому тлі відбувалося постійне скорочення оборонних бюджетів, оскільки більшість загроз на кшталт міжнародного тероризму здавалися примарними та далекими. Ситуація почала змінюватися у 2014 р., коли РФ анексувала Крим та розпочала агресивну війну проти України. Реваншистська геополітична стратегія Кремля у поєднанні з новітніми інструментами гібридної війни повністю змінила безпековий ландшафт європейського регіону, змусивши низку країн – насамперед тих, що раніше входили до т.зв. «соцтабору» чи мають спільний кордон з РФ – вживати термінових заходів задля посилення власної безпеки.

Тим часом дестабілізація певною мірою усталених відносин та принципів взаємодії між державами та наднаціональними структурами на європейському континенті продовжується й набуває нових рис і форм. Безпекова та міграційна кризи, що виникли здебільшого внаслідок військової операції РФ в Сирії та російської агресії проти України, проявили низку слабких місць і латентних протиріч у відносинах між державами-членами ЄС. Внесок Росії у дестабілізацію регіону важко переоцінити – авторитарний путінський режим, справедливо розглядаючи Європейський Союз в якості геоекономічного й певною мірою геополітичного супротивника, вже протягом багатьох років реалізує кроки, спрямовані на підрив ЄС зсередини. Зокрема це стосується підтримки Кремлем, в тому числі й фінансової, радикальних правопопулістських політичних сил, які здебільшого виступають під ізоляціоністськими та євроскептичними гаслами [1]. Крім того останнім часом РФ активізувала також свої деструктивні зусилля, в тому числі й на інформаційно-пропагандистському напрямку, внаслідок чого праворадикали отримують все більшу популярність. Дана тенденція є дуже небезпечною для об'єднаної Європи, оскільки тут країни «старої демократії» все частіше потрапляють у пастку власних ліберально-демократичних цінностей та механізмів, коли уряди й політики напряму залежать від громадської думки, якою, в свою чергу, досить легко вдається маніпулювати за допомогою засобів пропаганди. Все це робить внутрішньо- та зовнішньополітичні процеси все більш непередбачуваними: так, прагнення колишнього прем'єр-міністра Великої Британії Д. Кемерона отримати перемогу на виборах під євроскептичними гаслами, а також вибороти низку преференцій для своєї держави шляхом «політичного шантажу» [2] керівних органів ЄС обернулося достроковою втратою посади для Кемерона і масштабною

та непрогнозованою дестабілізацією всієї Єврозони внаслідок так званого «Брекзіту». Цікаво, що особисто Д. Кемерон ніколи не був прибічником виходу Великої Британії з ЄС, але він не прорахував наслідків занадто радикальної політичної риторики, що несподівано співпала з відповідними настроями в суспільстві; як наслідок маємо кризу «Загальноєвропейського проекту» й дуже небезпечний прецедент для майбутнього ЄС.

Водночас з іншого боку Атлантики ситуація також досить далека від стабільності, а головне – прогнозованості. Неочікувана для багатьох перемога Д. Трампа на президентських виборах у США досі викликає більше запитань, ніж відповідей. Це стосується насамперед подальших напрямків і пріоритетів розвитку США як у внутрішній, так і у зовнішній політиці. Зважаючи на надважливу роль, що її відіграють Сполучені Штати у сучасному світі, будь-яка зміна їх політичного курсу викликає значний резонанс у всій системі міжнародних відносин. Трамп, в якості кандидата у президенти відомий насамперед завдяки своїм гучним радикальним заявам, частина з яких демонструє його ізоляціоністські вподобання, зокрема обіцяв зробити більш жорстким міграційне законодавство, переглянути угоди про вільну торгівлю з низкою країн, стимулювати промисловість всередині держави шляхом повернення великого бізнесу до США тощо [3]. Серед тривожних сигналів, насамперед для України, можна згадати тезу про прагнення налагодити стосунки з РФ, але цьому логічно суперечать обіцянки Д. Трапма зробити енергетичну революцію шляхом підтримки виробників сланцевої нафти й газу, що вельми вірогідно призведе до їх здешевлення на світовому ринку, а це, своєю чергою, боляче вдарить по Росії, зважаючи на її критичну залежність від цін на енергоносії [3].

Враховуючи постійне наростання конфліктного потенціалу в міжнародних відносинах, кризу євроінтеграційних процесів і розгубленість Європи перед новітніми геополітичними викликами, потенційне зменшення міжнародно-політичної активності США на тлі ізоляціоністської політики Д.Трампа, а також беручі до уваги зростання геополітичних амбіцій з боку РФ та КНР, можна констатувати, що світ прямує до повернення багатополярнорної системи міжнародних відносин. Це означатиме, що світ повертається до періоду «балансу сил», тобто до процесу побудови нової системи стримувань і переваг, що традиційно супроводжується збільшенням кількості військових конфліктів. А. Беттлер взагалі вважає багатополярність «найбільш вибухонебезпечною міжнародною системою, що веде до війни» [4]. Автор зауважує, що обидві світові війни відбулися саме в часи багатополярності та наголошує, що категоріальній апарат політичного реалізму є непридатним для формування нового світового порядку, оскільки він, по-перше, звертається до концепцій сили (power), по-

друге, орієнтований на формування певної стабільності в рамках балансу сил, що неадекватно умовам глобалізації. За умов мультиполярної системи основними ризиками можуть бути розповсюдження ядерної зброї, жорстоке вирішення конфліктів між невеликими акторами чи непередбачуваність наслідків, до яких можуть призвести зміни у союзах між великими державами. Звичайно, біполярна система, що прийшла на зміну багатополярності після Другої світової війни, була теж небезпечною тому, що характеризувалася прагненням обох «полюсів» до глобального домінування й передбачала постійну боротьбу між двома блоками – чи то за збереження своїх позицій, чи то за перерозподіл світу. Проте вона все одно була певною мірою стабільнішою, оскільки колапс одного з учасників боротьби означав кінець протистояння принаймні на певний період, в той час як анархічна багатополярність традиційно загрожує глобальними зіткненнями.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що поряд зі звичними формами й засобами агресії постають новітні виклики, на які світова спільнота лише вчиться адекватно реагувати. Таким чином інструментарій протидії цим викликам є на сьогоднішній день досить обмеженим. Одним з таких викликів є гібридна війна. У новій редакції «Національної військової стратегії» США, що побачила світ у 2015 р., зокрема зазначається, що стратегічна ситуація в світі суттєво дестабілізується та є найбільш непередбачуваною за останні десятиріччя. Наголошується також, що існує широкий спектр загроз, в тому числі для національної безпеки США, з боку як традиційних супротивників, так і регіональних держав та недержавних угруповань, що намагаються скористатися тими перевагами, які надає інтенсивний розвиток і впровадження у військову справу новітніх технологій [5]. Під інноваційними інструментами ведення сучасних конфліктів мається на увазі так звана гібридна війна, в якій своєрідними «елементами враження» одночасно є традиційні засоби ведення класичних війн та іррегулярні збройні формування й терористичні організації, які здатні підривати діяльність державних органів країн-опонентів зсередини й отримувати ідеологічний та психологічний контроль над їхнім населенням завдяки маніпулюванню його поведінкою, терору, інформаційному впливу та пропаганді [6, с.102]. Стратегічною метою гібридної війни є сприяння реалізації тієї чи іншої моделі геополітичної експансії шляхом штучного формування осередків внутрішньої дестабілізації за допомогою масованої психологічної обробки населення країн-опонентів і навіть цілих регіонів. Гібридна війна включає широкий діапазон засобів збройного протиборства, а саме:

– використання різних інструментів інтегрованої військової стратегії одночасно із заходами інформаційного протиборства;

– посилення значення асиметричних і непрямих дій;

– активне використання силових засобів прихованого характеру у поєднанні з діями сил спеціальних операцій та використанням протестного потенціалу населення країн-опонентів;

– участь у конфлікті іррегулярних збройних формувань і приватних військових компаній;

– використання політичних сил і громадських рухів із зовнішнім фінансуванням та керівництвом [6, с.103].

Важливою відмінною рисою гібридної війни є використання мережевих форм управління підготовкою й розгортанням «протестних» дій з можливістю їх оперативної функціональної перебудови, що, своєю чергою, забезпечує високу рухомість і мобільність застосування базових ресурсів та їх зосередження на стратегічно важливих напрямах. Головну роль у цих процесах відіграють сучасні інформаційно-комунікаційні технології, а також інноваційні прийоми військової стратегії, перспективні форми й методи застосування збройних сил.

Серед країн, що реалізують гібридні методи війни, мається на увазі в першу чергу Росія. Так, ще на початку 2013 р. начальник генерального штабу РФ В.Герасимов обґрунтував доцільність та ефективність використання зазначених методів війни під час майбутніх конфліктів [7]. У США російську агресивну політику поставили в один ряд з міжнародним тероризмом, загрозами у глобальному інформаційному просторі, негативними наслідками змін клімату та слабо контрольованим розповсюдженням інфекційних захворювань, назвавши одним з найбільш серйозних викликів національній безпеці США. На думку Б.Обами, войовничій підхід Росії до відносин з сусідніми країнами несе загрозу нормам міжнародного права. Тож для стримування російської військової загрози США планують і надалі спостерігати за її стратегічними можливостями, а також продовжувати адаптивне військове планування з союзниками й партнерами [6, с.99].

Зважаючи на те, що низка держав прагнуть повернутися до анархічної багатополярності на міжнародній арені, а також враховуючи об’єктивну відсутність реальних стримуючих чинників, не можна виключати того варіанту, що міжнародні відносини будуть поступово набувати певних рис Вестфальської міжнародної системи з її основними принципами примату національних інтересів і балансу сил. У цьому випадку жорстка сила й військовий потенціал мають усі шанси знову стати чи не найголовнішими чинниками у відносинах між державами. Відповідно разом з балансом сил і батополярністю повертається й класична геополітика як сукупність принципів, методів та інструментів використання наявних географічних, економічних, політичних, військових та інших можливостей держави з метою досягнення регіонального чи глобального домінування. Таким чином

для кожної держави, незалежно від її розміру, місця й ролі на міжнародній арені, є доцільним використання геополітики як інструменту аналізу власного потенціалу, перспектив розвитку, а також потенційних чи наявних загроз на регіональному чи глобальному рівні. Саме на основі результатів згаданого геополітичного аналізу має бути побудована геополітична стратегія держави, що покликана забезпечити найбільш широкий та загальний міжнародно-політичний контекст для побудови стратегії національного розвитку.

Традиційно прийнято відділяти наукову чи формальну геополітику від практичної чи прикладної геополітики. Перша існує у формі наукових концепцій та теорій, що покликані визначити та сформулювати орієнтири, цілі та задачі, обґрунтувати доцільність тих чи інших кроків держави на шляху досягнення стратегічної переваги – регіональної чи глобальної. В свою чергу практична чи прикладна геополітика – це, в першу чергу, конкретний процес досягнення геополітичних цілей. Він також включає врахування засад та орієнтирів геополітики, використання відповідних рекомендацій та положень в практичному функціонуванні держави, її взаємодії з іншими державами на міжнародній арені, побудові зовнішньополітичних стратегій. Варто наголосити, що поділ на формальну й прикладну геополітику є дуже важливим, оскільки, заперечуючи доцільність та ефективність використання практичної геополітики в якості фундаменту зовнішньої політики в умовах глобалізації, ми переконані, що формальна чи теоретична геополітика є дуже доцільним інструментом аналізу актуальних міжнародно-політичних процесів, особливо враховуючи тенденції відродження й збереження цілей і засобів практичної геополітики в стратегіях певних держав.

Відповідно ми розглядаємо геополітику в першу чергу як метод комплексного аналізу міжнародно-політичних процесів, що враховує низку сталих та змінних чинників.

Таким чином під геополітичною стратегією ми розуміємо сукупність пріоритетів, цілей та завдань в контексті розвитку держави, що розроблені на основі аналізу геополітичного становища країни, її місця й ролі в контексті актуальної геополітичної ситуації в регіоні та світі. Зважаючи на те, що сучасний світ характеризується значним рівнем турбулентності економічних та соціально-політичних процесів, зокрема й через посилення геополітичних амбіцій певних регіональних лідерів, які прагнуть повернення багатополярної міжнародної системи, геополітична стратегія має стати одним з фундаментальних елементів стратегії національного розвитку держави. Структурно геополітична стратегія має включати наступні розділи: 1) аналіз актуального геополітичного становища держави, його переваг та недоліків; 2) аналіз актуальних та потенційних геополітичних викликів і загроз як

всередині держави, так і зовнішніх; 3) аналіз геополітичного потенціалу держави та пропозиції щодо заходів, які необхідні для покращення існуючого геополітичного становища відповідно до існуючих викликів або перспективних напрямів розвитку.

В свою чергу, головним стратегічним імперативом побудови геополітичної стратегії є створення необхідних умов для забезпечення національних інтересів держави на регіональному та глобальному рівні. Категорія національного інтересу напряму пов'язана з геополітикою й набуває сенсу тільки у контексті взаємовідносин нації чи держави з іншими націями або державами. Тобто національні інтереси – це завжди продукт складних взаємозв'язків діючих суб'єктів міжнародних відносин [8]. Традиційно місце й роль держави на світовій арені, а також особливості її відносин з іншими державами залежать, зокрема, від її здатності вірно визначити, сформулювати й реалізувати власні національні інтереси. Так, В. Кириченко визначає національні інтереси як «інтегральний вираз інтересів усіх членів суспільства, що реалізується через політичну систему. Вони поєднують інтереси кожної людини, суспільства в цілому. При цьому маються на увазі інтереси не взагалі громадян, які належать до даного суспільства, а кожного громадянина зокрема, інтереси національних, соціальних, політичних груп та інтереси держави» [9, с. 118]. Національні інтереси, вважає автор, не тотожні інтересам нації, «бо перші відбивають (інтегрують) інтереси всіх людей незалежно від національної приналежності, а другі – лише інтереси певної нації» [9, с. 118]. У законі України «Про основи національної безпеки України» національні інтереси визначені як «життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток» [10]. Як зазначають В.Мадіссон та В. Шахов, «геополітичний аспект національних інтересів передбачає збереження суверенітету й територіальної цілісності, а також визначення свого місця й ролі в певному геополітичному просторі, забезпечення балансу сил через міжнародні політичні, військово-політичні, правові, економічні та гуманітарні інститути. Внутрішньополітичний аспект національних інтересів полягає в забезпеченні стабільного розвитку суспільства й держави, підвищенні життєвого рівня населення країни, а також забезпеченні політичної стабільності та утриманні влади правлячих сил» [11, с. 47]. Подібний підхід, зокрема, є дуже доречним для сучасного стану української соціально-політичної системи, що перебуває під одночасним тиском внутрішніх проблем та зовнішньої агресії РФ.

Для геополітики традиційним є сприйняття держави в якості «живого організму» – специфічної політико-географічної одиниці, що розвивається за певних визначених природою умов та взаємодіє з іншими подібними до себе утвореннями. В свою чергу міжнародна арена в контексті класичної геополітики сприймається в якості своєрідних «джунглів» чи «поля бою», де великі держави захоплюють менші та конкурують за «здобич», а слабкі країни заради виживання вимушені або об'єднуватися у військові союзи, або поступатися своїми національними інтересами аж до певної частини суверенітету. Поява міжнародного права у формі універсальних багатосторонніх конвенцій та наднаціональних органів стала своєрідною спробою змінити правила гри на світовій арені, виробити певні єдині умови співіснування як для «великих» держав, так і для «малих»; в першу чергу це спрямовано на запобігання потенційним конфліктам шляхом створення і підтримки регіональної та глобальної системи безпеки. Необхідність подібних кроків стала очевидною після двох світових воєн, що стали найбільш масштабними та смертоносними за всю історію людства. Проте часи змінюються, геополітичні амбіції відроджуються, військова сила знову стає інструментом зовнішньої політики, а питання потенційного глобального зіткнення повертається до порядку денного світової політики. У міжнародному праві немає ефективного й дієвого механізму санкцій за порушення тієї чи іншої норми або певного договору, воно тримається на спільній волі до дотримання міжнародних договорів. На прикладі російської агресії проти України можна побачити, як швидко втрачають вагу будь-які «паперові» гарантії безпеки, коли йдеться про реальну військову загрозу й необхідність протидіяти ядерній державі, що реалізує власні геополітичні амбіції.

За цих умов кожна держава має усвідомити, що перспектива стати об'єктом зовнішньої агресії або бути втягнутою до регіонального чи глобального конфлікту, на жаль, є не «забутою історією», а реальністю сьогодення. Відповідно й побудова згаданої вище геополітичної стратегії є необхідністю для забезпечення національної безпеки. Таким чином базовими пріоритетами формування національної геополітичної стратегії є:

1) національна безпека, а саме – забезпечення захисту державного суверенітету, прав і свобод громадян, збереження (чи відновлення) територіальної цілісності держави;

2) економічна безпека – забезпечення стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатності до розвитку та захищеності життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави;

3) енергетична безпека – забезпечення необхідного обсягу енергоносіїв, достатнього для життєдіяльності населення та

функціонування національної економіки у режимі звичайного, надзвичайного та воєнного стану;

4) інформаційна безпека – забезпечення захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави, запобігання нанесенню шкоди через неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Саме об'єктивний аналіз актуального геополітичного становища держави з урахуванням наявних викликів та загроз, а також чітке розуміння потенційних переваг та можливостей, що таке становище відкриває, має стати фундаментом для побудови насправді ефективної як внутрішньо-, так і зовнішньополітичної стратегії в умовах посилення геополітичних амбіцій великих держав та фактичної кризи міжнародного права.

Сучасна світова система все більше втрачає стабільність, що стала звичною за декілька останніх десятиліть. Деструктивні тенденції до посилення суперництва між великими державами, насамперед, у військово-стратегічній сфері, актуалізують питання забезпечення національної безпеки для кожної країни. Традиційні цінності «цивілізованого світу», такі, як демократія, повага до прав людини, толерантність, расова терпимість тощо, вже не справляються зі своєю «цементуючою» роллю для соціально-економічних систем провідних країн світу, особливо в умовах «гібридної війни». Так в умовах зосередження основного економічного та військово-політичного потенціалу в руках демократичних держав інформаційні та пропагандистські чинники впливу й маніпуляції громадською думкою стають особливо цінним активом та засобом інформаційної війни. За цих умов ізоляціоністські право-популістські ідеї стають все більш популярними, що негативно відображається на регіональній та глобальній системі безпеки. Світ поступово крокує до анархічної «багатополярності», де провідну роль відіграватимуть насамперед військові інструменти, а не засоби «soft power». На цьому тлі цілком логічним виглядає звернення до положень та принципів класичної геополітики для аналізу міжнародно-політичних процесів.

Ставлення до геополітики в науковому та експертному середовищі традиційно є неоднозначним. Досить часто лунає думка про недостатню сформованість геополітики як наукового вчення, також її звинувачують у відсутності об'єктивності через надмірну політизованість, кон'юнктурність та ідеологізованість. Проте, на нашу думку, геополітика з її синтетичним та узагальнюючим підходом має слугувати в першу чергу методом та інструментом аналізу під час побудови

стратегії національного розвитку держави. Зважаючи на той факт, що певні держави будують свої зовнішньополітичні стратегії саме виходячи з принципів та положень класичної геополітики, які оперують такими категоріями як «баланс сил», «сфери впливу», «зони привілейованих інтересів» тощо, для інших країн цілком доцільним є врахування зазначених чинників під час аналізу й вироблення власної позиції на міжнародній арені. В іншому випадку є небезпека втратити слушний момент для реагування й стати об'єктом зовнішнього впливу чи навіть військової агресії. Особливо це актуально для невеликих країн з незначним військовим потенціалом.

Зазначена позиція не є очевидною, оскільки за логікою сучасний стан міжнародних відносин, що є результатом об'єктивного розвитку світової системи та міжнародного права, мав би виключати притаманні класичній геополітиці підходи, бо це суперечить логіці глобалізації, яка робить відносини між державами єдиною системою взаємопов'язаних акторів. Егоїстичні та заздалегідь конфліктні геополітичні прагнення великих держав стати «полюсом», «центром сили», регіональним чи світовим гегемоном, які орієнтовані лише на власні інтереси, в стратегічному плані приречені на провал, бо їх базисом виступають застарілі уявлення щодо сутності національних інтересів, які не відповідають об'єктивним тенденціям світового розвитку. Так, визначальною рисою епохи глобалізації є взаємозалежність всіх міжнародних акторів, яка вимагає принципово нового підходу до побудови взаємовідносин та діяльності на світовій арені – принципат національних інтересів має доповнитись загальнолюдськими інтересами, а місце «реалістичного» політичного егоїзму має заступити глобальне мислення та розуміння об'єктивних тенденцій та загроз дестабілізації.

Використані джерела та література:

1. Партия Марин Ле Пен обратилась к России за кредитом в €27 млн. [Електроний ресурс] // РБК. – Режим доступу: http://www.rbc.ru/politics/19/02/2016/56c6be799a- 79479622d50e24

2. Что такое «брексит» и чем он грозит [Електроний ресурс] // Euronews. – Режим доступу:http://ru.euronews.com/2016/02/16/the-brussels-brexit-summit-what-you-need-to-know

3. Топ-10 главных предвыборных обещаний Трампа [Електроний ресурс] // УНИАН. – Режим доступу: http://www.unian.net/world/1616087-top-10-glavnyih-predvyibornyih-obeschaniy-trampa.html

4. Бэттлер А. Многополярность – синоним войны [Електронний ресурс] / А. Бэттлер // Русский Журнал. – Режим доступу: http://www.russ.ru/Mirovaya-povestka/ Mnogopolyarnost-sinonim-vojny

5. The National Military Strategy of the United States of America 2015 [Електроний ресурс] // Joint Chiefs of Staff. – Режим доступу: http://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/-Publications/2015_National_Military_Strategy.pdf

6. Корсаков Г. Стратегические императивы военной политики США [Електроний ресурс] / Г. Корсаков // Пути к миру и безопасности. – 2016. – № 1(50). – С. 92-110. – Режим доступу: http://www.imemo.ru/files/File/magazines/puty_miru /2016/01 /09_Korsakov.pdf

7. Горбулін В. «Гибридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии реванша [Електроний ресурс] / В. Горбулін// «Зеркало недели. Украина». – 2015. – №2. – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/internal/gibridnaya-voyna-kak-klyuchevoy- instrument-rossiyskoy-geostrategii-revansha-_.html

8. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи, теорія та практика [Електроний ресурс] / Римаренко Ю.І. , Шемшученко Ю.С., Вюртенбергер Т. та ін. // Westudents. – Режим доступу: http://westudents. com.ua/glavy / 68454-rozdl-1-natsonaln-nteresi-yak-fundamentalniy-element-bezpeki.html

9. Кириченко В. Національні інтереси (формування) / В. Кириченко // Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Інт держави і права ім. В.М. Корецького; Редкол.: Ю.І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра: Генеза, 1996. – С. 118-119.

10. Закон України Про основи національної безпеки України [Електроний ресурс] / Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://zakon4.rada.- gov.ua/laws/ show/964-15

11. Шахов В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України [Електронний ресурс] / В. Шахов, В. Мадіссон // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2013. – №2. – С. 44-56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Vnadu_2013_2_8